

Het NME-werkveld naar 2004: Een vernieuwingsprogramma binnen of buiten de gouden koorden?

Managementsamenvatting

M. Hulshof, A. van Rheede en G. Frederiks
september 1998

IOWO

instituut voor onderwijskundige dienstverlening

Het IOWO is een dienstverlenend instituut,
verbonden aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.
De werkzaamheden richten zich op het wetenschappelijk
onderwijs, het beroepsonderwijs, de overheid
en het bedrijfsleven.

Het IOWO biedt een breed pakket van diensten aan:

- beleidsonderzoek
- organisatie-ontwikkeling
- managementtraining
- kwaliteitszorg
- onderwijsontwikkeling
- scholing van docenten
- evaluatieservice
- informatie- en communicatietechnologie

Voor inlichtingen:

IOWO

Postbus 9103

6500 HD Nijmegen

Tel. 024 3612470

Fax 024 3615551

Website <http://www.iowo.kun.nl>

Inhoud

1	Plaatsbepaling en onderzoeksopzet	1
1.1	Interviews met stakeholders	1
1.2	Eerste ronde Delphi-onderzoek: wat vindt men van de scripts?	1
1.3	Tweede ronde Delphi-onderzoek: wat wil men zelf aanpakken?	1
1.4	Steekproef en analyses	2
2	Zeven aandachtsgebieden	3
2.1	Aandachtsgebied 1: Werkterrein natuur- en milieubeleid	3
2.2	Aandachtsgebied 2: Werkterrein onderwijs en didactiek	3
2.3	Aandachtsgebied 3: Onderwijs en recreatie	4
2.4	Aandachtsgebied 4: Natuurbeleving en ecologische basisvorming	4
2.5	Aandachtsgebied 5: Duurzame samenleving bij burgers	4
2.6	Aandachtsgebied 6: Zorg omtrent de traditionele werkwijze	4
2.7	Aandachtsgebied 7: Zorgen omtrent coördinatie en capaciteit.	4
3	Profielen van NME-organisaties	5
3.1	Lokale vrijwilligersgroepen	5
3.2	MEC's	5
3.3	Provinciale NME-organisaties	6
3.4	Landelijke n&m organisaties	6
3.5	Natuur- & milieubeheersorganisaties	7
3.6	Publieksorganisaties	7
4	Koppeling aan de scripts	8
4.1	Scripts die passen bij aandachtsgebied 1: werkterrein natuur- en milieubeleid	8
4.2	Scripts die passen bij aandachtsgebied 2: onderwijs en didactiek	8
4.3	Scripts die passen bij aandachtsgebied 4: natuurbeleving en ecologische basisvorming	8
4.4	Script bij aandachtsgebied 3: onderwijs en recreatie	8
4.5	Structuur in het NME-werkveld	8
5	Tot slot	10
5.1	Discrepancie tussen missie en methodiek	10
5.2	Hoog ambitieniveau naast profilering	10
5.3	De traditionele werkwijze	10
5.4	Vernieuwing binnen of buiten de 'gouden koorden'?	11

1 Plaatsbepaling en onderzoeksopzet

In het kader van reflectie op wenselijke ontwikkelingen in het NME-werkveld, mede in gang gezet door het programma Extra Impuls voor de natuur- en milieu-educatie, heeft het IKC Natuurbeheer te Wageningen het IOWO Instituut voor onderwijskundige dienstverlening van de KU Nijmegen gevraagd het werkveld te verkennen.

De verkenning werd uitgevoerd met het oog op de situatie die het werkveld wenselijk acht in het jaar 2004, vijf jaar na het einde van het programma Extra Impuls (1999).

De verkenning bestond uit drie stappen: een interviewronde met stakeholders en twee Delphi-ronden.

1.1 Interviews met stakeholders

In de eerste plaats zijn relevante omstanders rondom het NME-veld ondervraagd in een mondeling interview. Die omstanders waren alle 'stakeholders' van NME: financiers (Stuurgroep Extra Impuls, IPO, VNG), doelgroepen van NME (onderwijs, jeugdorganisaties, welzijnsorganisaties), aanbieders van NME (bijv. Staatsbosbeheer), potentiële koepel- of sleutelorganisaties voor nieuwe NME-producten (een waterschap), enz.

De vraag aan hen was: wat is wenselijk met het oog op de situatie in 2004? Wat zijn sterke punten van het NME-werkveld? Welke zijn eventueel zwakke punten? Naast veel nieuwe elementen leverde deze eerste ronde ook zaken op die behouden moesten blijven, maar bijvoorbeeld efficiënter aangepakt, anders gecoördineerd etc. De opbrengst van deze eerste ronde is gebundeld in tien zgn. scripts: beschrijvingen van manieren om voor bestaande doelgroepen iets nieuws te doen of om nieuwe doelgroepen te benaderen. Kort samengevat behelzen deze scripts:

Script 1. Ecologische basisvorming in 2004: van los zand naar totaalplan voor het basisonderwijs

Script 2. Voortgezet onderwijs: binnenkomen in het circuit

Script 3. Beroepseducatie voor school en bedrijf

Script 4. Voldoende actieve vrijwilligers

Script 5. Lokale Agenda 21: milieubeleid en participerende burgers

Script 6. Speciale volwassenen-doelgroepen

Script 7. Natuurevenementen

Script 8. Ecologisch groenbeheer: wijkgerichte participerende bewoners

Script 9. Aandacht voor de regio: gebiedsgericht milieubeleid en educatiebeleid

Script 10. Sociaal instrumentarium: belangrijker dan technologische oplossingen

1.2 Eerste ronde Delphi-onderzoek: wat vindt men van de scripts?

De tien scripts zijn vervolgens aan respondenten in het NME-werkveld voorgelegd, met de vraag in hoeverre zij deze scripts wenselijk achtten voor hun eigen NME-organisatie resp. voor het NME-werkveld als zodanig, en welke op- of aanmerkingen zij hierbij hadden. Voor de resultaten verwijzen we hier naar het volledige rapport.

1.3 Tweede ronde Delphi-onderzoek: wat wil men zelf aanpakken?

De reacties van de respondenten zijn verwerkt tot nieuwe, bijgestelde scripts en aan de respondenten teruggekoppeld ter informatie. Tegelijkertijd is hen een groot aantal vragen voorgelegd over detailkenmerken van deze (bijgestelde) scripts, met daarbij de vraag of deze kenmerken door hen wenselijk werden geacht met het oog op de ontwikkeling van hun organisatie in 2004,

en de mate waarin deze kenmerken nu al aanwezig zijn. Deze gegevens zijn gebruikt om het ambitie- en vernieuwingsprogramma van NME-organisaties te bepalen.

1.4 Steekproef en analyses

De beide Delphi-ronden zijn uitgezet bij een representatieve steekproef onder alle typen organisaties die in het NME-werkveld voorkomen: lokale vrijwilligersorganisaties, (IVN, VMD, NIVON), MEC's, provinciale NME-consulenten en milieufederaties, landelijke natuur- en milieuorganisaties (waaronder ook IVN en VMD landelijk), natuur- en terreinbeheersorganisaties (Staatsbosbeheer, Gelders Landschap e.d.), publieksorganisaties (bezoekerscentra, informatieboerderijen, horti, dierentuinen etc.) en overige organisaties (onderzoekers, adviseurs, derde wereldorganisaties etc.).

De respons van de beide Delphi-ronden onder de harde kern van NME-organisaties was goed (tussen 40 en 70% per type NME-organisatie). Bij de eerste Delphi-ronde kon ook worden nagegaan of de responderende groep even veel of weinig vernieuwingsgezind was als de niet-responderende groep. Daartussen bleken geen significante verschillen. De conclusie is dat de resultaten representatief mogen worden geacht voor de situatie in het veld als geheel.

De opzet van de tweede Delphi-ronde was meer voorgestructureerd dan de eerste ronde. Er zijn 60 items geformuleerd met betrekking tot de *ambities voor 2004* (missie, visie, doelen, werkterrein in 2004 en de strategie om daar te komen) en 54 items met de daartoe benodigde *voorwaarden* (methodiek, werkwijze, imago, kwaliteit en structuur van het werkveld). De respondenten konden op een schaal van 1 tot en met 5 aangeven in welke mate zij deze items wenselijk achtten voor het jaar 2004 en in welke mate die items anno 1998 reeds aanwezig waren. Op deze gegevens zijn de volgende statistische bewerkingen uitgevoerd:

- a. er is per item bepaald hoe groot de discrepanties waren tussen wenselijkheid en aanwezigheid; verschillen groter dan 1.0 zijn gezien als 'grote discrepanties';
- b. er is nagegaan hoe de verschillende typen NME-organisaties scoorden op wenselijkheid van een item (scores tussen 4 en 5 duiden op een hoge wenselijkheid), welke discrepanties er waren met de huidige situatie (verschilscores groter dan 1.0) en hoe de huidige situatie getypeerd mag worden (reeds activiteiten ontplooid c.q. vrijwel geheel nog niets op gedaan);
- c. er is gespeurd naar samenhangen tussen de items die men wenselijk achtte voor 2004. Hiervoor is de techniek van factoranalyse gebruikt. In eerste instantie leverde dat 36 factoren op, die in twee vervolgstappen zijn gefactoranalyseerd en leidden tot 7 'eindfactoren', die wij hebben benoemd als 'aandachtsgebieden'. Deze eindfactoren of aandachtsgebieden zijn technisch gezien zeer goed van kwaliteit. Zij verklaren een zeer aanzienlijk deel van de variantie (70%) in ambities, voorwaarden en zorgen van NME-organisaties. Daarom kunnen zij als dominante patronen worden opgevat (zie § 2);
- d. er is gekeken of de verschillende typen NME-organisaties zich profileren door verschillen op deze aandachtsgebieden. Dat bleek het geval te zijn: iedere organisatie scoort hoog op een of enkele aandachtsgebieden, hetgeen betekent dat ieder type NME-organisatie zich onderscheidt van de andere door bepaalde ambities wenselijk te vinden, bepaalde voorwaarden noodzakelijk te achten en bepaalde zorgen te onderschrijven (zie § 3).

2 Zeven aandachtsgebieden

Hieronder worden zeven aandachtsgebieden beschreven. Deze aandachtsgebieden zijn op te vatten als dominante patronen in de ambities, de benodigde voorwaarden en de zorgen die men heeft. Ieder van de patronen bestaat uit een reeks van factoren die onderling sterk samenhangen. Deze patronen maken structuuruitspraken over het werkveld mogelijk.

2.1 Aandachtsgebied 1: Werkterrein natuur- en milieubeleid

Dit aandachtsgebied behelst het werkterrein beleidsbeïnvloeding, zowel via overheden als via burgers: interactieve besluitvorming, ondersteunen van burgers die natuur- en milieubeleid willen beïnvloeden en wijkgericht werken.

Als organisaties hoog scoren op dit aandachtsgebied betekent dat in de eerste plaats dat deze zaken een relatief grote activiteit voor hun organisatie zullen vormen in 2004. Zij denken ook actief te zijn ten aanzien van de structuur van het NME-werkveld zelf.

In de tweede plaats betekent een hoge score dat men de volgende missie-statements wenselijk vindt: een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van natuur en milieu en aan natuurbehoud en -beheer. Men ziet het als een wenkend perspectief overheden in toenemende mate te gaan adviseren over hun natuur- en milieubeleid (bezien vanuit het perspectief van educatie en communicatie).

Daartoe willen deze organisaties in 2004 ook beschikken over methodieken die dergelijke effecten kunnen bewerkstelligen: een methodiek voor toegepaste beroepsvaardigheden in bedrijf en beroep, voor milieubewustzijnsadvisering aan bedrijven en burgers, methodieken om inhoudelijke kennis van natuur en milieu in te brengen in de beleidsafwegingen van overheden, en methodieken om burgers vaardigheden te leren om mee te doen in interactieve beleidsvorming. Dit aandachtsgebied komt het meest voor bij provinciale en landelijke NME-organisaties en het minst bij publieksorganisaties, MEC's en vrijwilligers.

2.2 Aandachtsgebied 2: Werkterrein onderwijs en didactiek

Dit aandachtsgebied behelst het hele werkterrein onderwijs (basisonderwijs, VO, BVE) en recreatie en toerisme. Organisaties bij wie dit aandachtsgebied hoog scoort geven aan dat deze zaken een relatief grote activiteit voor hun organisatie zullen vormen in 2004.

Zij zijn daarnaast ook wel betrokken op het werkterrein natuur- en milieubeleid, maar niet zo intensief als hierboven beschreven. Als het werkterrein onderwijs hoog scoort, is de houding tegenover het adviseren van overheden over hun natuur- en milieubeleid negatief (geen wenkend perspectief).

Organisaties voor wie het aandachtsgebied onderwijs zeer belangrijk is, geven aan in 2004 te willen beschikken over methodieken voor ecologische basisvorming, projectmatig werken en een thematische aanpak, aansluiten bij leerprocessen van leerlingen en toegepaste beroepsvaardigheden.

Zij willen werken binnen het kader van een totaalplan van NME voor het onderwijs, aan de ontwikkeling waarvan zij zelf ook hebben bijgedragen. Ook wensen zij te werken binnen een of andere vorm van een monitoringsysteem (systeem met informatie over aanbod van NME, tevredenheid bij gebruikers en opbrengst van NME). Zij achten regionale samenwerking wenselijk en willen op de hoogte zijn van elkaars werkzaamheden: het wiel moet niet steeds opnieuw worden uitgevonden.

Dit aandachtsgebied komt het meest voor bij de MEC's, en het minst bij lokale vrijwilligersorganisaties en natuur- en milieubeheersorganisaties. Provinciale NME-organisaties scoren hierop 'gemiddeld'.

2.3 Aandachtsgebied 3: Onderwijs en recreatie

Organisaties die hier hoog op scores vormen een variant op aandachtsgebied 2, met dien verstande dat zich richten op het onderwijs als werkterrein, maar niet zo expliciet zoeken naar methodieken voor ecologische basisvorming etc. als hierboven beschreven. Anders dan bij aandachtsgebied 2 is er geen negatieve attitude tegenover het adviseren van overheden over hun natuur- en milieubeleid. Tegelijkertijd acht men enkele bovenlokale verbanden noodzakelijk voor de structuur van het NME-werkveld: MEC's als tweedelijnsorganisatie, MEC's als leerwerkplaatsen buiten de school en bediening van provinciale regio's door grotere (beroeps)organisaties die op regionaal bestuurlijk niveau actief zijn.

Het hoogst scoren hier de publieksorganisaties en de MEC's, het laagst de provinciale organisaties.

2.4 Aandachtsgebied 4: Natuurbeleving en ecologische basisvorming

NME-organisaties die bij willen dragen aan natuurbeleving bij de doelgroep en aan ecologisch groenbeheer, scoren hoog op dit aandachtsgebied. Vaak is men gericht op het verhogen van de betrokkenheid van vrijwilligers (die kennelijk voor deze organisaties van belang zijn) en op wijkgerichte activiteiten en recreatie en toerisme.

In de voorwaardelijke sfeer wenst men in 2004 te beschikken over een methodiek voor ecologische basisvorming, standpuntbepaling, mensen natuurervaringen laten opdoen en methodieken die leiden tot milieuverantwoord gedrag bij de doelgroep. Dit aandachtsgebied komt het meest voor bij provinciale NME-organisaties, vrijwilligers en het minst bij de landelijke natuur- en milieuorganisaties.

2.5 Aandachtsgebied 5: Duurzame samenleving bij burgers

Dit aandachtsgebied betreft kenmerkt organisaties die een bijdrage willen leveren aan een duurzame samenleving en aan de leefbaarheid; men legt zich toe op ecologisch burgerschap en participatie van de doelgroep aan beleidsontwikkeling en uitvoering. Men acht landelijke uitwisseling van belang. Dit aandachtsgebied komt het meest voor bij de landelijke natuur- en milieuorganisaties en het minst bij de vrijwilligers. De verschillen zijn hier overigens (anders dan in het voorgaande) niet significant.

2.6 Aandachtsgebied 6: Zorg omtrent de traditionele werkwijze

In dit profiel maakt men zich zorgen omtrent de traditionele werkwijze die de NME-organisaties niet zo makkelijk opgeven. Men acht een imago van een professionele partner die klantgericht kan werken van belang. Men mikt voor een deel op het werkterrein onderwijs.

Organisaties die hier hoog op scores zijn de provinciale NME-organisaties en publieksorganisaties. Het laagste scoren de lokale vrijwilligersorganisaties.

2.7 Aandachtsgebied 7: Zorgen omtrent coördinatie en capaciteit.

In dit aandachtsgebied maakt men zich zorgen omtrent de versnippering van de aandacht en het gebrek aan menskracht. Tegelijkertijd is men voorstander van een landelijke structuur die ondersteuning biedt bij de uitwisseling van mensen en materiaal en bij de politieke positionering en de eigen strategische ontwikkeling.

Organisaties die hier het hoogst op scores zijn de MEC's en de vrijwilligers, het laagst scoren de overige NME-organisaties (o.a. onderzoekers, derde- wereldorganisaties e.d.). De verschillen zijn niet significant.

3 Profielen van NME-organisaties

Het is nu mogelijk om per type NME-organisatie een profiel op te stellen van hun dominante aandachtsgebied, in combinatie met de eventueel ervaren discrepanties ten opzichte van de huidige situatie.

3.1 Lokale vrijwilligersgroepen

Lokale vrijwilligers onderscheiden zich met name op het aandachtsgebied 4 (natuurbeleving en ecologische basisvorming) van de andere typen NME-organisaties, omdat zij hebben aangegeven deze zaken tamelijk veel meer dan gemiddeld wenselijk te vinden. Verder maken zij zich iets meer dan gemiddeld zorgen over coördinatie en capaciteit.

Vrijwilligers achten een missie gericht op natuurbeleving en ecologische basisvorming van belang, en willen die ook richten op burgers (wijkgericht werken en lokale agenda 21). Vrijwilligers willen ook actief zijn in de regio als uitvoerder van NME, bijvoorbeeld voor communicatie rondom gebiedsgericht beleid en stellen zich daarbij ook samenwerking tussen NME-organisaties voor. Op deze punten kan de huidige situatie worden getypeerd als 'al enigszins aanwezig'. De huidige bijdrage aan de natuurbeleving en ecologische basisvorming laat echter discrepanties zien met de voor 2004 gewenste bijdrage (de wenselijkheid is groter dan de aanwezigheid).

Verder valt op dat vrijwilligers het werkterrein onderwijs zeer wenselijk achten, althans niet meer dan gemiddeld, maar daar toch hun grootste discrepanties ervaren.

Ze vinden tenslotte dat er meer moet worden samengewerkt tussen natuurbeheer, -behoud en -educatie om de betrokkenheid van vrijwilligers te verhogen en willen zelf een actief vrijwilligersbeleid voeren.

3.2 MEC's

MEC's hebben hun primaire aandachtsgebied liggen bij het werkterrein onderwijs en wijkgerichte / gemeentelijke activiteiten gericht op burgers. Ze zijn daarnaast ook, maar minder sterk dan de andere NME-organisaties, gericht op het werkterrein natuur- en milieubeleid. Ze hebben hun doelen duidelijk gericht op binnenkomen in het onderwijs, maar ervaren hier een zeer grote discrepantie met de werkelijkheid.

In de voorwaardelijke sfeer vinden zij het financieel/economisch goed op poten zetten van hun centrum van belang (wat ook inhoudt meetbaar maken van resultaten van NME, tegen kostprijs werken en dergelijke), wat geen erg grote discrepantie oplevert met de huidige situatie.

MEC's stellen zich gemiddeld gesproken niet tot doel om overheden en / of private partijen (bedrijven) te adviseren over hun natuur- en milieubeleid, noch om zelf actief invloed uit te oefenen op dat beleid. In de huidige situatie gebeurt dat ook niet op grote schaal.

Hun zorg omtrent de traditionele werkwijze is slechts iets groter dan gemiddeld.

Wat de MEC's vooral nodig zeggen te hebben is een methodiek voor ecologische basisvorming, projectmatig en thematisch werken, aansluiten bij leerprocessen en toegepaste beroepsvaardigheden, wat nu eigenlijk te weinig aanwezig is (minder dan enigszins aanwezig). Ze signaleren ook een discrepantie in hun strategie om binnen te komen bij het VO en het beroepsonderwijs en willen ook meer de kant op van evaluatie van het NME-aanbod bij de gebruikers, in samenhang met afstemming van de inhoud van hun product op de doelgroep.

Ze streven een imago na van kritisch en deskundig en vinden dat dat al enigszins aanwezig is.

3.3 Provinciale NME-organisaties

De provinciale consultants richten zich bij uitstek op aandachtsgebied 1: natuur- en milieubeleid. Voor hen zal dit het grootste werktelein zijn in 2004, vergeleken met de andere NME-organisaties. Zij achten activiteiten op het terrein van wijkgericht werken en de lokale agenda 21, evenals recreatie en toerisme wenselijk. Er is op dit gebied sprake van een redelijk grote discrepantie met de huidige situatie.

Zij maken zich geen zorgen over de vraag of NME-organisaties wel de juiste organisaties zijn voor procesvaardigheden bij interactieve beleidsvorming, milieubewustzijnsadvisering en de ontwikkeling van sociaal instrumentarium. Voor 2004 willen zij zich gaan toeleggen op participatie van de doelgroep bij beleidsontwikkeling en -uitvoering, communicatie inzake natuur- en milieubeleid, NME als element in bestuurlijke vernieuwing en het bevorderen van processen van interactieve beleidsvorming. Zij achten het wenselijk het draagvlak voor NME-beleid bij overheden te vergroten, effecten van NME meetbaar te maken, NME instrumenteel te hanteren, en doelgroepen via intermediaire organisaties te bereiken. Hier is al wel het een en ander bereikt, maar aangezien men veel wil op alle genoemde punten moet er -ten opzichte van de huidige situatie- toch een grote discrepantie worden overwonnen.

In de voorwaardelijke sfeer is er behoefte aan een methodiek op het terrein van bedrijven en beleid: voor toegepaste beroepsvaardigheden, milieubewustzijnsadvisering, de inbreng van inhoudelijke kennis in beleidsafwegingen van overheden en methodieken om burgers mee te laten doen in interactieve beleidsvorming. Degenen die het hoogst scoren op de behoefte aan deze methodieken, zijn er het minst voor om NME op een positieve manier aan de doelgroep te brengen en mensen op een leuke manier een natuurbeleving te laten opdoen. Men acht deze activiteit ook meer aanwezig dan wenselijk; het mag dus iets minder wat henzelf betreft. Provinciale NME-consultanten werken vanuit de missie om bij te dragen aan de kwaliteit van natuur en milieu, en aan natuurbehoud en -beheer. Zij achten het een wenkend perspectief om overheden te gaan adviseren over natuur- en milieubeleid. Zij hebben zich daaromtrent ook concrete doelen gesteld, signaleren een redelijk grote discrepantie met de huidige situatie maar hebben ook hier hun wenselijkheid ambitieus geformuleerd. Tot slot hebben ze de mening dat actief vrijwilligersbeleid wenselijk is en kan in hun ogen een totaalplan voor het onderwijs verengend werken.

Opvallend in het profiel van de provinciale NME-ers is dat zij zich minder dan gemiddeld richten op het onderwijs.

3.4 Landelijke n&m organisaties

De landelijke natuur- en milieuorganisaties hebben vooral als missie een bijdrage te leveren aan de duurzaamheid en leefbaarheid van de samenleving. De scores op deze aspecten zijn hoog en men vindt dat deze missie nu ook al behoorlijk aanwezig is. Een belangrijk doel voor deze organisaties is bekend te zijn bij een 'breed publiek' en burgers vaardigheden te leren zodat zij kunnen meepraten over natuur- en milieubeleid. Wat dit laatste betreft signaleren zij wel een grote discrepantie met de huidige situatie, die vooral groot is omdat men dit doel zeer wenselijk acht.

In de voorwaardelijke sfeer acht men landelijke uitwisseling wenselijk: middels een kenniscentrum, een landelijke structuur die financiële ondersteuning biedt bij samenwerking met andere organisaties, voor samenwerking op het terrein van inhoud van materialen en menskracht. Hiervan is nu absoluut te weinig sprake. Verder vinden deze organisaties een breed scala aan klantgerichte kwaliteiten wenselijk: aan klanten de overeengekomen producten leveren, op het afgesproken tijdstip, die zijn afgestemd op de taal van de doelgroep en met de goede prijs/kwaliteitverhoudingen. Dit heeft men overigens al behoorlijk onder de knie, gezien de scores voor 'aanwezig'.

3.5 Natuur- & milieubeheersorganisaties

De natuur- en milieubeheersorganisaties scoren op de meeste aandachtsgebieden redelijk 'gemiddeld', dat wil zeggen dat ze op alle aandachtsgebieden rond het gemiddelde van het totale NME-werkveld scoren. (en daarbij overigens steeds licht naar beneden afwijken). Waar zij zich duidelijk onderscheiden is dat met betrekking tot de aandachtsgebieden onderwijs en didactiek enerzijds (welke activiteiten zij minder wenselijk vinden dan gemiddeld) en zorgen omtrent capaciteit en coördinatie anderzijds (die zij minder dan de gemiddelde NME-organisatie hebben).

Kijken we los van deze aandachtsgebieden naar de afzonderlijke factoren, dan blijkt dat zij uiteraard een bijdrage aan de duurzaamheid wenselijk vinden, de kwaliteit van natuur en milieu en de advisering daarover, evenals natuurbeleving en ecologische basisvorming, dat zij klantgerichtheid een wenselijke voorwaarde vinden, maar dat zij niet het type organisatie zijn met de hoogste score op deze factoren. Zij hebben (op de genoemde aspecten) steeds gemiddeld hoge ambities. Daarnaast constateren zij weinig discrepanties tussen wenselijkheid en de huidige aanwezigheid.

Deze organisaties staan ook wat anders in het NME-veld (meer aan de periferie vanwege hun hoofdtaken).

3.6 Publieksorganisaties

De publieksorganisaties (bezoekerscentra, dierentuinen etc.) onderscheiden zich van het 'gemiddelde' NME-werkveld door hun wat grotere zorgen omtrent de traditionele werkwijze en iets meer aandacht voor de combinatie onderwijs en recreatie (aandachtsgebied 3).

Bezien we los van deze aandachtsgebieden hun scores op de afzonderlijke factoren, dan valt op dat zij natuurbeleving, ecologisch burgerschap en de natuur positief brengen relatief wenselijk vinden, naast klantgerichtheid. Zij ervaren hier geen grote discrepanties.

4 Koppeling aan de scripts

Tot slot zijn de profileringen van de verschillende typen NME-organisaties gekoppeld aan de inhoud van de scripts, waarvoor de stakeholders materiaal hebben aangedragen en die dus kunnen worden opgevat als bundelingen van hun 'wenselijkheden'.

Zo kunnen de wenselijkheden van de NME-organisaties worden gelegd naast de wenselijkheden van de stakeholders.

4.1 Scripts die passen bij aandachtsgebied 1: werkterrein natuur- en milieubeleid

Drie scripts hebben kenmerken die passen bij aandachtsgebied 1: Werkterrein natuur- en milieubeleid. Dit aandachtsgebied werd het meest wenselijk geacht door de provinciale NME-organisaties. De scripts zijn:

Script 5. Lokale Agenda 21: milieubeleid en participerende burgers

Script 6. Speciale volwassenen-doelgroepen

Script 10. Sociaal instrumentarium: belangrijker dan technologische oplossingen

4.2 Scripts die passen bij aandachtsgebied 2: onderwijs en didactiek

Drie scripts komen overeen met aandachtsgebied 2 'Werkterrein onderwijs en didactiek'. We hebben al geconstateerd dat met name de MEC's zich op dit aandachtsgebied onderscheiden.

Script 1. Ecologische basisvorming in 2004: van los zand naar totaalplan voor het basisonderwijs

Script 2. Voortgezet onderwijs: binnenkomen in het circuit

Script 3. Beroepseducatie voor school en bedrijf

De inhoud van deze scripts komt ook (in afgeslankte vorm) terug in aandachtsgebied 3 'Onderwijs en recreatie'. Dit aandachtsgebied komt het meest voor bij de publieksorganisaties en de MEC's.

4.3 Scripts die passen bij aandachtsgebied 4: natuurbeleving en ecologische basisvorming

We nemen nu drie scripts samen die kenmerken hebben die -in combinatie- terug komen in aandachtsgebied 4: Natuurbeleving en ecologische basisvorming:

Script 4. Voldoende actieve vrijwilligers

Script 8. Ecologisch groenbeheer: wijkgerichte participerende bewoners

Script 9. Aandacht voor de regio: Gebiedsgericht milieubeleid en educatiebeleid.

Aandachtsgebied 4 wordt het meest wenselijk geacht door de lokale vrijwilligers en de provinciale NME-organisaties. Specifieke elementen van dit aandachtsgebied worden in wisselende mate wenselijk geacht door de verschillende typen NME-organisaties.

4.4 Script bij aandachtsgebied 3: onderwijs en recreatie

Script 7. Natuurevenementen komt terug in aandachtsgebied 6: Onderwijs en recreatie. Het aandachtsgebied wordt het meest wenselijk geacht door de publieksorganisaties en de MEC's.

4.5 Structuur in het NME-werkveld

Enkele conclusie die zich laten trekken uit de correspondentie tussen scripts en aandachtsgebieden van NME-organisaties zijn:

- a. In de mate dat het werken aan de leefbaarheid (scripts 5, 6 en 10) belangrijk wordt gevonden, zal de capaciteit bij de provinciale NME-organisaties en / of andere organisaties die een regionale functie kunnen vervullen aangepast moeten worden
- b. In de mate dat het werkterrein onderwijs en didactiek (scripts 1, 2 en 3) belangrijk wordt gevonden, zullen de MEC's meer methodieken ter hand moeten worden gesteld
- c. naarmate natuurbeleving en ecologische basisvorming (scripts 4, 8 en 9) belangrijk wordt gevonden, kan aan samenwerking tussen lokale vrijwilligersorganisaties, MEC's en provinciale organisaties deze organisaties worden gedacht, omdat deze organisaties de interesse daarin delen
- d. naarmate de combinatie van onderwijs en recreatie (script 7) belangrijker wordt gevonden, kan aan samenwerking tussen MEC's en publieksorganisaties worden gedacht, omdat zij deze interesse delen.

5 Tot slot

Enkele punten springen in het oog bij de beschouwing van alle gegevens tezamen:

1. het hier en daar grote verschil tussen missie en doelen enerzijds en beschikbare methodieken anderzijds.
2. het hoge ambitieniveau, in relatie tot de multifunctionaliteit van NME-organisaties
3. de zorg omtrent de traditionele werkwijze van NME-organisaties, in relatie tot het ambitieuze vernieuwingsprogramma.

Hierop gaan we kort nader in.

5.1 Discrepantie tussen missie en methodiek

Opvallend is dat men in de voorwaardelijke sfeer een discrepantie signaleert tussen de wenselijkheid van methodieken om een bepaalde missie te realiseren en de aanwezigheid ervan. Men wil kennelijk graag, maar heeft methodisch gezien niet genoeg in de vingers om daadwerkelijk effect te bereiken bij de doelgroep. Naast het feit dat dit als zijnde opmerkelijk moet worden geconstateerd, zou men een verklaring kunnen zoeken in hetgeen in § 5.3 wordt gesteld.

5.2 Hoog ambitieniveau naast profilering

Als men op item-niveau beziet wat NME-organisaties wenselijk vinden en hoe zij de huidige situatie op die punten beoordelen, dan staan zij een ambitieus vernieuwingsprogramma voor. De vraag doemt dan op: moet iedereen alles doen? Als hulpmiddel voor een differentiële opzet van een NME-vernieuwingsprogramma zou men de profilering van de verschillende typen NME-organisaties als uitgangspunt kunnen nemen (§ 3) en de structuuruitkomsten van dit onderzoek (§ 4.5). Men maakt dan gebruik van de samenhangen in ambities en benodigde voorwaarden die NME-organisaties zelf aangeven.

5.3 De traditionele werkwijze

Dat men zich zorgen maakt omtrent de traditionele werkwijze levert een paradox op met het ambitieuze vernieuwingsprogramma.

Als men ervan uitgaat dat beide zaken waar zijn, moet de paradox worden opgelost.

Als eerste moet dan gekeken worden naar de functionaliteit van een traditionele werkwijze. Dan moet geconstateerd worden dat veel NME-organisaties nauwe banden hebben met hun financiers, die werken als 'gouden koorden'. Om een respondent te citeren: "Noodzaak tot verandering komt pas als het oude systeem niet meer werkt. Onze activiteiten voor het basisonderwijs worden goed afgenomen, dus die noodzaak is er niet."

Veel NME-organisaties worden afgerekend door hun opdrachtgever op bijvoorbeeld het aantal excursies dat zij verzorgen. Vernieuwing van methodiek is daarbij wellicht een illusie. Zeker als men 'de handen vol heeft' (te weinig capaciteit om iets extra's te doen), zal de reflectie op de effectiviteit van het NME-aanbod niet tot stand komen.

Vernieuwing is dus lastig aan te sturen binnen de huidige verhouding tussen NME-organisatie en financier.

Wellicht ligt hier ook een (of de) verklaring voor de geringe aanwezigheid van methodieken (zie § 5.1).

5.4 Vernieuwing binnen of buiten de 'gouden koorden'?

Een oplossing bestaat erin de 'gouden koorden' tussen NME-organisaties en financiers lossen te maken. Beïnvloeding van NME-organisaties kan op twee wijzen:

- a) als een nieuwe financier een nieuwe opdracht geeft en daarvoor geld verstrekt (nieuw voor nieuw). De bestaande contracten kunnen namelijk niet worden opgebroken. Wel is het mogelijk vanuit die nieuwe opdrachten de bestaande opdrachten te vernieuwen, als namelijk de opbrengst van het werken voor de ene opdrachtgever gebruikt kan worden voor de andere werkgever. De financier voor de nieuwe opdrachten moet hiervoor dan wel een marktsituatie creëren: NME-organisaties onderling laten concurreren of laten concurreren met organisaties buiten het bestaande NME-werkveld.
- b) huidige binding NME-organisatie en financier meer marktgericht inrichten.

Positieve effecten die men van de introductie van marktgerichte elementen mag verwachten:

1. NME-organisaties gaan actiever over hun eigen 'voortbestaan' nadenken en daarmee ook over de effectiviteit van hun product;
2. de oorspronkelijke taak wordt meer vervuld volgens die criteria die op de markt ook betekenis hebben: daardoor wordt het traditionele product vernieuwd;
3. NME-organisaties verwerven extra middelen door marktopdrachten binnen te halen en kunnen zo een grotere capaciteit opbouwen c.q. compenseren voor afnemende middelen bij de traditionele financier;
4. de kennis binnen het NME-werkveld blijft behouden, maar wordt op een andere manier toegepast;
5. concurrentie met eventueel andere dan bestaande NME-organisaties kan vernieuwend werken.

IOWO

Katholieke Universiteit Nijmegen

Erasmusplein 1

Postbus 9103

6500 HD Nijmegen

Tel. 024 3612470

Fax 024 3615551

